

противоположностъ на тѣхъ по отношение на дарбата и искуството въ изложението. При всичко това въобще всички 11 и особено първите 7 книги отъ коментариите на Цезаря, и въ древните, и въ новите времена сѣ се ползвали съ голѣма извѣстностъ, слава и уважение, възбуждали вѣсторжно внимание къмъ себѣ си и се считали най добрия источникъ за запознаването съ историята на военното искусство въобще и искуството за воденіето войната въ частностъ — въ древните времена и особено въ времето на Цезаря отъ римляните, другите народи и лично отъ Цезаря. Тѣ били изучавани и по тѣхъ се образовали всички послѣдующи велики и искусни полководци, и тѣ дали поводъ за голѣмо число, много или малко забѣлжителни коментари на върху тѣхъ, особено въ XVIII вѣкъ.

Оригинала имъ билъ издаденъ: най напредъ — заедно съ другите древни военни писатели, подъ заглавие: *Veteres de re militari scriptores*, folio въ 1524—32—35 г., 8^о въ 1553—69—80 г. 4^о въ 1584, 1602—7—44—70 г. и т. н., а отъ XVIII вѣкъ — въ 1712 г. (*Clarke* въ Лондонъ), въ 1737 г. (*Oudendorp* въ Лейденъ), въ 1780 г. (*Morus* въ Лайпцигъ), въ 1782 (въ Цвейбрюкенъ), въ 1805 г. (*Oberlin* въ Лайпцигъ), въ 1812 г. (*Wetzel* въ Варшава) и пр.

Първия имъ прѣводъ билъ направенъ на французски языкъ, още въ XV вѣкъ отъ *Дю-Шенъ* (*Jean du-Chêne*), по заповѣдь на Карла Смѣлый, херцогъ Бургундски, но билъ издаденъ едва въ 1774 г. — Слѣдъ него послѣдвали много други въ разни години, именно отъ 1539 г. (на французски отъ *De Laigne*) и на разни язици, както въ 1589 г. на франц. отъ *Blaise de Vigenère*, въ 1619 г. на итал. отъ *Palladio*, въ 1758 и 1774 г. на франц. отъ *Guischard* (съ коментари, особено забѣлжителенъ), въ 1778 г. на нѣмски отъ *Wagner*, 1780 г. на франц. отъ *Davon*, 1782 г. отъ *Warnéry* и въ 1783 г. на нѣмски отъ *Rösch* (всички съ коментари), въ 1789 г. на франц. отъ *le Comte Turpin de Crissé* (съ коментари, особено забѣлжителенъ), въ 1792 г. на франц. отъ *Vaudrécourt*, augmenté par *Davon* (сѣщо забѣлжителенъ), въ 1801 г. на нѣмски отъ *Haus*, въ 1812 г. на английски отъ *Tower*, въ 1815 г. на нѣмски отъ *Wagner*, въ 1817 г. на нѣм. отъ *Strack* и др., въ туй число руския прѣводъ отъ *Клеванова* въ 1857 г.

*47) *Цицеронъ* (106—43 г. пр. Р. Х.); рѣчь и писмата му съставляватъ изобиленъ источникъ за историята на Римъ и между друго за живота и дѣйствиата на Цезаря. Знаменития *Виландъ* (*Wieland*) въ 1808—11 г. издалъ въ 6 книги сборникъ на пис-